

NAGOVOR LANSKOLETNEGA MURKOVEGA NAGRAJENCA

Volkmerjev dom kulture, Destrnik, 18. november 2011

Spoštovane nagrajenke in nagrajenci, drage kolegice in kolegi! Pred časom sem poslušal radijsko oddajo o predsodkih, v kateri so kot sogovorniki sodelovali zgodovinar, sociologinja in mislim da psihologinja, vsi modri, trezni in realistični govorniki. Iskali so odgovore na vprašanja, zakaj sploh predsodki in kako se z njimi spopasti. Ob tem se mi je ponovno porodilo vprašanje, zakaj k takim pogovorom nikoli niso povabljeni etnologi, saj bi prav ti imeli na to temo veliko povedati. In prišel mi je na misel še verz iz neke pesmi Matjaža Kocbeka, v katerem se sprašuje: »Kje ste etnologi?« Ja, kje pa smo? Smo se vdali v dolgoletno usojenost splošnega javnega mnenja, kaj da je to sploh etnologija in kaj ima ta sploh še povedati razen mogoče o pustu, o t. i. narodni noši ali o potici, za vse drugo, s predsodki vred pa naj bi bile kompetentne druge vede.

Govorniki v tej oddaji so se na začudenje moderatorja vsi strinjali, da predsodki so in bodo, a da jih je treba reflektirati, osvetliti, se o njih pogovarjati in jih tako odpravljati. In prav etnologija bi lahko tu imela bistveno vlogo, saj z osvetljevanjem in s poznavanjem različnih kultur, načinov življenja in mišljenja, s poznavanjem različnih praks, etničnih verskih in drugih značilnosti lahko največ pripomore k reflektiranju predsodkov. Tudi etnologija jih ne bo odpravila, ima pa največ odgovorov. Njeno širjenje vednosti o razlikah in specifikah drugih in drugačnih kultur in o vzrokih za te različnosti in pojasnjevanja in predstavljanja bi lahko naredilo več in pomagalo bolj kot vsi moralni nauki ali politične in politikantske fraze in kvazilevičarsko modrovanje.

Ja, politika npr. A na tako slovesen dan ne bi o njej. Le toliko, da se do sedaj nobena politika pri nas, nobena politična elita nikoli ni niti ovedla niti se zavedala morebitnega pomena in tudi pomoči, ki bi jo lahko dobili od etnologije. Tako v večjih stvareh, kot so nacionalni, etnični ali drugi konflikti, kot tudi pri manjših, »drobnih«, a življenjsko pomembnih stvareh. Slovenska etnologija je veliko stvari že razjasnila, a ni še bilo političnega modreca, ki bi znal njene razjasnitve in rezultate tudi uporabiti v svoje in obče dobro. To so stare stvari, a vedno aktualne, saj so aktualni tudi problemi.

Ne more pa teči beseda le o drugih in, bog ne daj, o zunanjih »sovražnikih«. Ne glede na to, kako nas (ne)vidi politika ali pa velik del družbe ali posamezniki, moramo migati sami, da bo naša prisotnost v družbi močnejša in bolj ozaveščena. To prisotnost vidim v čim večjem številu znanstvenih, strokovnih, poljudnih, razlagalnih in tudi polemičnih objav in odzivov. To velja tako za tiste kolegice in kolege, ki imajo to srečo, da delajo v raziskovalnih ustanovah in so zato podvrženi birokratskemu točkovanju, enako in še bolj velja za tiste, ki delate v muzejih, zavodih ali celo na delovnih mestih, kjer etnologije sploh ni. (Čeprav je etnologija povsod.) To velja tudi za tiste večince, kamor spadamo vsi, ki jih dušita birokracija in nevedna aroganca, ki nista sposobni videti dalj od danes in dalj od birokratskih »uspehov«. Prav etnologi, podvrženi takim ali malo drugačnim prilikam, najprej umolknejo kot strokovni pisci, čeprav bi kljub vsem te-

žavam morali ostati etnološko »pismeni« in ustvarjalni. Drugače sami pristajamo na status uradnikov, ne pa lucidnih družboslovcev, ki imajo o tej družbi in njej sami še veliko povedati. Le tako se bomo izkopal iz splošno veljavne floskule in mišljenja, da ostajajo le politična, ekonomska in tehnična ošabnost, ampak da ima etnologija kljub vsem zunanjim negacijam še veliko povedati in da bo veda sama vedno bolj potrebna zlasti v današnjem globalnem svetu, na kar nas opozarja tudi Unesco. Poleg tega moramo začeti razbijati mit, češ da v humanistiki in družboslovju sploh niso možna nova odkritja. Ta velika zmeta blokira vse, tako družbo kot celoto kot tudi vedo.

Včasih slišimo, da je slovenska etnologija preveč zaprta ali celo provincialna in bi se morala lotevati »zahtevnejših«, bolj »svetovljanskih« projektov. Zagotovo. In etnologija se jih tudi loteva. A najprej je naši družbi treba predstaviti etnološko raziskanega Slovenca, nato pa mu nastaviti ogledalo drugih in drugačnih kultur. Če bomo poznali sebe, šele takrat bo možna komparacija z drugimi, kakor je res tudi obratno, da ko bomo Slovenci spoznali druge in njihove specifičnosti, bomo vedeli za svojo specifikko in takrat začnejo odpadati predsodki o drugih in tudi o nas samih. In spet smo na začetku, da je prav etnologija lahko v veliko pomoč tistim, ki svojih predsodkov ne morejo in ne znajo reflektirati, ker so zaradi nepoznavanja samega sebe zafrustrirani in zapredsodkani pred drugimi in drugačnimi.

Za vse te prihodnje cilje v etnologiji pa je potrebno še nekaj – znanstveni dialog, ki se ga na žalost šele učimo in ga še nismo uresničili niti znotraj naših disciplin. Prav pri nas bo nujen poglobljen znanstveni dialog in ne osebne kvazipolemike, zbiten dialog med etnologijo in antropologijo, med zdaj sprtima sestrama. Za uspešen dialog pa je najprej treba znati poslušati, najprej razmisliti in dojeti misel drugega, ne pa predsodkarsko končati, še preden sogovornik pove misel do konca..

Spominjamo se 150-letnice rojstva velikega Matije Murka. Prav on, in dodal bi mu še Karla Štreklja, je zgovoren in ilustrativen primer pravega svetovljanstva, znanstvenosti etnologa in antropologa, ki se je v to razvil iz poznavanja slovenske specifikke, ki ga je vodila k poznavanju in spoštovanju drugih in drugačnih kultur. In oba sta bila tudi človeka dialoga, saj sta bila neobremenjena s predsodki.

Vesel sem Murkovih nagrad in nagrajencev, še posebej vesel zato, ker smo v stroki sami uspeli uvideti pomen posamičnih in skupnih etnoloških prizadevanj in smo se uspeli nanje odzvati in s tem nagrajencem kot vsej etnološki skupnosti dati spodbudo in priznanje za njihovo poslanstvo in vztrajanje, da delajo in ustvarjajo kljub navidezni ali dejanski brezbriznosti širšega okolja. In v tem okolju ustvarjate še presežke, kar pa je že junaštvo ali pa idealizem. In za vse to vam danes, dragi nagrajenci, čestitam in se skupaj s kolegicami in kolegi etnologi veselim z vami.

* Prof. dr. Marko Terseglav, prof. slov. in prim. knj., Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU. 1000 Ljubljana, Novi trg 2, E-naslov: marko.terseglav@zrc.sazu.si